

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ІНТЕГРАТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІДSOCIAL ENTREPRENEURSHIP AS INTEGRATIVE TOOL FOR SUSTAINABLE
DEVELOPMENT OF UKRAINE: EUROPEAN EXPERIENCE

УДК 334.723

Смачило В.В.к.е.н., професор кафедри економіки
Харківський національний університет
будівництва та архітектури**Халіна В.Ю.**к.е.н., доцент кафедри економіки
Харківський національний університет
будівництва та архітектури

У статті проведено ґрунтовне дослідження сутності соціального підприємництва, його моделей, порівняльний аналіз європейського досвіду та встановлено, що соціальне підприємництво є безумовним та логічним інструментом сталого розвитку екосистем всіх рівнів. Представлено авторське бачення вітчизняної бізнес-моделі соціального підприємництва.

Ключові слова: сталий розвиток, соціальне підприємництво, модель соціального підприємництва.

В статье проведено обстоятельное исследование сущности социального предпринимательства, его моделей, сравнительный анализ европейского опыта и установлено, что социальное предпринимательство является безусловным и логичным инстру-

ментом устойчивого развития экосистем всех уровней. Представлено авторское видение отечественной бизнес-модели социального предпринимательства.

Ключевые слова: устойчивое развитие, социальное предпринимательство, модель социального предпринимательства.

Detailed research of the essence of social entrepreneurship, its models, and comparative analysis of European experience is carried out in this paper. It is established that social entrepreneurship is unconditional and logical tools of sustainable development of ecosystems of all levels. Author's view on homegrown business model of social entrepreneurship is presented.

Key words: sustainable development, social entrepreneurship, a model of social entrepreneurship.

Постановка проблеми. Важливим на сьогоднішній день є не лише збереження екосистеми, але й спрямована взаємодія у суспільстві, збалансованість його розвитку, толерантність економічних відносин, соціальна відповідальність кожного громадянина окремо та держави в цілому. Соціальна напруженість та несправедливість досягли занадто високого рівня, щоб їх ігнорувати та відсовувати на периферію державних стратегічних планів. Отже, гармонізація соціо-еколого-економічних відносин стає необхідною і нагальною. Це можливо лише на засадах сталого розвитку, ідеологія якого повинна стати провідною у свідомості громадян та топ-менеджменту бізнесу і держави.

Термін «сталий розвиток» (sustainable development) у дослівному перекладі з англійської можна визначити, як «розвиток, що підтримує життя». Як відомо, він був введений Міжнародною комісією ООН з оточуючого середовища та розвитку (МКОСР) у 1987 р. для поєднання розвитку, за якого «задоволення потреб теперішнього часу не підриває здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби». Отже, сталий (сестейновий) розвиток можна визначити, як форму взаємодії природи та суспільства, за якої зберігається баланс та забезпечується виживання наступних поколінь.

Одним з інструментів забезпечення сталого розвитку є підтримка соціального підприємництва та його визнання, як сучасної інноваційної форми бізнесу. Феномен соціального підприємництва є новим для України, він потребує законодавчого урегулювання та передбачає імплементацію європейських норм та практик у вітчизняні реалії. Водночас у Європі «легалізація» соціального підприємництва сталася більше двадцяти років тому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Ґрунтовні дослідження теоретико-методичних та практичних аспектів соціального підприємництва широко висвітлені у роботах іноземних дослідників: Г. Дісо, Ф. Спреклі, А. Передо, М. Маклін, Д. Мартін та багатьох інших. Саме вони стали основою для вивчення вітчизняними дослідниками – Березяк І.І., Сотула О.В., Сіренко Н.М., Лункіна Т.І. – чії праці присвячені опрацюванню зарубіжного досвіду та вітчизняним реаліям здійснення соціального підприємництва.

Постановка завдання. Довести, що соціальне підприємництво є безумовним та логічним інструментом сталого розвитку екосистем всіх рівнів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Ідеологія сталого розвитку побудована на наступних стратегічних цілях: створення умов для здорового життя та освіти; викорінення бідності та боротьба з нерівністю; побудова потужної, інклюзивної та транспарентної економіки; мобілізація глобальної солідарності в інтересах сталого розвитку; збереження екосистеми в інтересах майбутніх поколінь; заохочення безпеки та мирного співіснування людей. Усі перераховані цілі повністю відповідають напрямкам діяльності соціальних підприємств, тобто це ще раз доводить необхідність використання соціального підприємництва саме, як інструменту сталого розвитку соціально-економічних систем. Звернемося до сутності категорії «соціальне підприємництво» (СП). Передусім, соціальне підприємництво, незважаючи на доповнення «соціальне» є бізнесом, комерційною діяльністю. Його місією є вирішення проблеми соціально вразливих верств населення та інших проблем суспільства, створюватися та існувати для того, щоб робити світ краще. Можна сказати, що соціальне підприємництво перебирає

на себе частину функцій держави, що робить його вигідним для неї. У той же час активізація соціального підприємництва свідчить про високий рівень розвитку громадянського суспільства, що підвищує вимоги до держави, як штучного утворення, створеного людьми, задля їх загального благополуччя. Тому першою ознакою СП слід вважати наявність економічного ефекту, що й ототожнює сам принцип підприємливості. До другої ознаки СП слід віднести соціальний ефект, тобто вирішення проблеми

суспільства, громади, будь-якої маржинальної або вразливої групи є базою для підприємництва та позитивно впливає на ситуацію в соціумі. Наявність інноваційного ефекту – третя ознака – передбачає новий спосіб вирішення соціальної проблеми. Четвертою ознакою СП слід вважати масштабування практик на інші території та сфери діяльності.

На рис. 1 зазначено місце та роль соціального підприємництва у процесі сталого (сестейнового) розвитку.

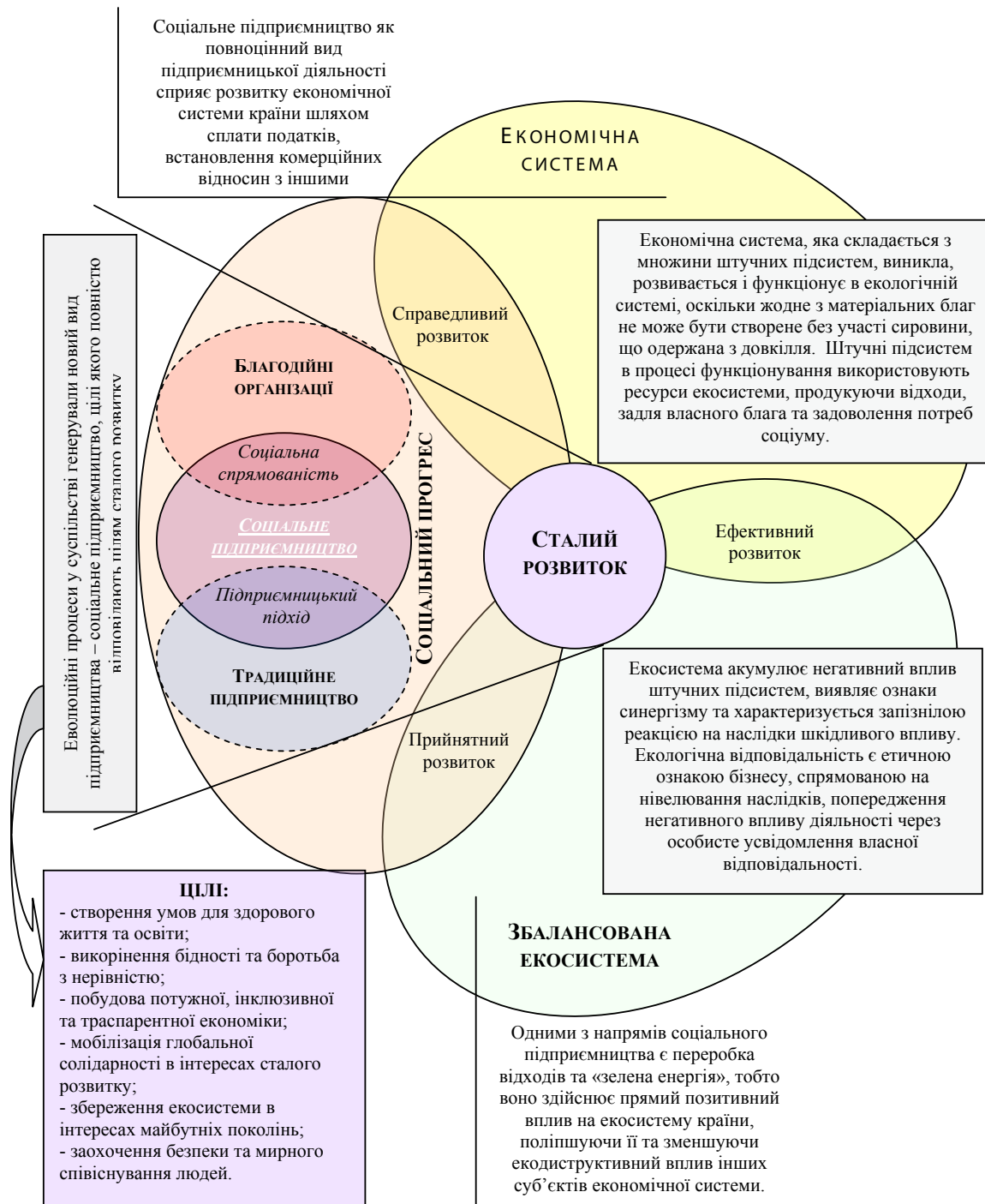

Рис. 1. Соціальне підприємництво як інтегративний інструмент сталого розвитку

Джерело: розроблено авторами

Еволюційні процеси у суспільстві генерували новий вид підприємництва – соціальне підприємство, цілі якого повністю відповідають цілям сталого розвитку. Триєдина концепція сталого розвитку передбачає єдність соціальної, економічної та екологічної систем. При цьому поєднання цих окремих компонентів визначає певну модель розвитку системи. Таким чином, комбінація природних та штучних систем (економічна та екологічна систем) дає великі можливості для економічного розвитку та у той же час здійснює руйнівний вплив на екосистему.

У цьому випадку найчастіше вдаються до виправлення ситуації шляхом ліквідації наслідків через примусовий вплив на суб'єктів економічної системи. У авторській інтерпретації такий підхід пропонується називати ліквідаційним. Сполучення та взаємодія економічної системи та соціуму, засновані на соціальній відповідальності, обумовленні задоволенням матеріальних потреб суспільства. При цьому пропонується застосовувати, так званий, оздоровчий підхід, заснований на мінімізації впливу продуктів життєдіяльності штучних систем на соціум шляхом впровадження інноваційних технологій та добровільного й сумлінного дотримання норм та стандартів, соціальних зобов'язань та екологічного законодавства. І нарешті детермінантою поєднання соціальної та екологічної відповідальності слугує, названий авторами даного дослідження превентивним, який унеможливує у більшості випадків здійснення шкідливого впливу штучних систем на екосистему та соціум через власну ініціативу та бажання підприємців дотримуватися екологічної етики та залишатися відповідальними по відношенню до оточуючого середовища та суспільства.

Комплекс усіх трьох складових дає підґрунтя для подальшого розвитку системи на засадах сестейності. Таким чином, системна сестейнізація (тобто, процес формування цілісної системи, що обумовлює постійне відтворення процесів трансформації з метою сестейного розвитку основних виробничих факторів (у тому числі матеріальної основи, нематеріальних активів і людей), а також методів управління ними) дає підстави стверджувати, що наступні відносини всередині економічної системи набудуть ознак гармонізації та збалансованості [1].

На думку авторів даного дослідження, соціальне підприємство слід віднести більшою мірою до соціальної складової сталого розвитку, оскільки напрями діяльності цих бізнес-структур спрямовані на подолання гостросоціальних проблем.

У країнах Європи, де рівень розвитку соціального підприємництва має більш високий ступінь, ніж в Україні, вже накопичили певний досвід підтримки державою цієї сфери діяльності, визначивши її пріоритетною. Соціальне підприємство динамічно зростає у європейських країнах, вирішуючи питання безробіття, соціального захисту та соціального залучення. Відповідно положення щодо організаційно-економічних аспектів правового регулювання представлені в законодавстві Італії (Закон про соціальні кооперативи, 1991 р.), Польщі (Закон про Соціальні кооперативи, 2006 р.), Великобританії (The Public Services (Social Value) Act (Закон про державні послуги (соціальні цінності), 2012р.), Греції (Закон 4019/30-9-2011 «Про соціальну економіку та соціальні підприємства»), Великобританія (2004р.) [2]. Найбільш популярною організаційно-правовою формою ведення соціального бізнесу в європейських країнах є кооперативи: «кооперативи соціальної солідарності» (Португалія), «кооперативи соціальних ініціатив» (Іспанія), «компанії соціальної мети» (Бельгія), «соціальні кооперативи колективної власності» (Франція) [3].

Крім названих країн, соціальне підприємство широко поширене в інших країнах Європи: Німеччині, Словаччині, Угорщині, Норвегії, Чехії, Словенії, Литві, а також в США, Канаді, Японії, Південній Кореї, Бразилії.

Звернемося до досвіду становлення соціального підприємництва у країнах, які вважаються лідерами у цій сфері: Великобританія та Німеччина (табл. 1).

Для динамічного розвитку соціального підприємництва у Великобританії існує розгалужена інфраструктура підтримки, в якій виділяють 4 основні компоненти: заохочення соціального підприємництва; передзапуски та інкубатори; сталий розвиток і ріст; копіювання, відтворення [5]. Для соціального підприємництва у Великобританії є ряд доступних джерел фінансування: гранти; соціальні інвестиції; капітал пацієнта; позики; бонди; бонди соціального впливу – Social

Таблиця 1

Порівняльний аналіз діяльності соціальних підприємств у країнах Європи

Ознака порівняння	Велика Британія	Німеччина
Кількість соціальних підприємств	70 тис.	Понад 100 тис.
Кількість працівників	Понад 2 млн. осіб	2,5 млн. осіб
Наявність законодавчої бази	Так	Так
Оборот за соціальним підприємством	24 -27 млрд £	-
Державна підтримка	Так	Так

Джерело: [4]

Impact Bonds (SIBs); інвестиції в акціонерний капітал; інвестиції в квазі-акціонерний капітал; краудфандінг. Але навіть така розгалужена мережа не є достатньою для бажаючих започаткувати соціальне підприємство.

Підтримка уряду забезпечує стрімке зростання сфери соціального підприємництва у Німеччині, що пояснюється зацікавленістю політиків, адже соціальні підприємства здійснюють істотний позитивний економічний вплив. Спостерігається сильний поштовх у краудфандінгу та групових інвестиціях, як інноваційних варіантах фінансування. До основних трендів в Німеччині слід віднести: «гібридне» фінансування як стандарт; «інвестування впливу» як виклик до набуття приватного капіталу; підвищення інтересу в університетах і заснування PhD із соціального підприємництва. У той же час, як недолік, німецькі фахівці виділяють відсутність інфраструктури та програми підтримки для соціальних стартапів в порівнянні зі «звичайними» стартапами. Найбільш відомими фондами, які здійснюють фінансування соціальних проектів є Фонди соціального підприємництва Шваба, Ashoka та BonVenture.

У Німеччині відсутня єдина юридична форма для суб'єктів соціального підприємництва. До них можуть відноситися різні фонди (Stiftungen), асоціації (Vereinen), товариства с обмеженою відповідальністю (GmbHs), кооперативи (Genossenschaften). Тому розрахувати вклад такого виду підприємництва в економіку країни досить складно. У Німеччині було розроблено стандарти соціальної звітності, за допомогою яких контролюється та регулюється діяльність соціальних підприємств в різних країнах. Слід зазначити, що німецькому місту Вісбадену лабораторія Grameen Bank в 2010 році надала статус міста соціального бізнесу [6].

Звичайно не існує єдино правильної моделі ведення соціального бізнесу. Кожна країна індивідуально, на національному рівні вирішує це питання, використовуючи різноманітні механізми регулювання та підтримки у цій сфері. У зв'язку з цим виділяють чотири моделі соціального підприємництва (рис. 2).

Як бачимо, розвиток соціального підприємства широко представлений як у європейських країнах, так і американських та азійських. Але на думку [3], Україні, де даний вид діяльності лише на початковому етапі свого розвитку, ближче саме європейський шлях розвитку, який полягає у підтримці державою та різноманітними донорами.

Щодо організаційно-правових форм ведення соціального підприємництва, слід відзначити кооперативи, як його пріоритетну форму; окрім того у Великобританії існують «компанії, що працюють в інтересах громади» – social interest companies [3].

Відсутність нормативно-правової бази діяльності суб'єктів соціального підприємництва дозволяє сказати про офіційну неприсутність його в Україні, але фактично цей вид діяльності набуває широкої популярності в останні роки, особливо з початком збройного конфлікту на Сході нашої держави. Хоча, у 2011р. була спроба легалізувати соціальний бізнес, шляхом подання законопроекту, який було відхилено комітетом з питань податкової політики ВРУ [7].

Однак, у різних нормативно-правових джерелах існують положення, що дозволяють створювати підприємства, які можуть бути класифіковані, як соціальні [8]. Саме тому виділяють такі основні форми здійснення соціального підприємництва в Україні [8]: некомерційна організація (НКО) займається підприємництвом у сфері своєї основної діяльності; НКО відкриває власне підприємство, частина доходів якого йде на фінансування

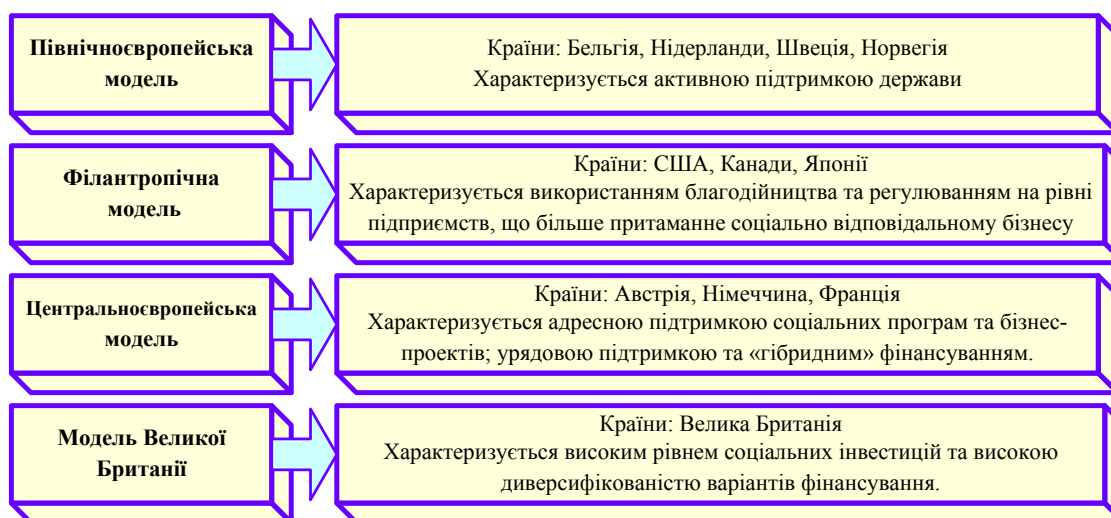

Рис. 2. Моделі соціального підприємництва

Джерело: побудовано на основі [3]

її програм; підприємство для людей з обмеженими можливостями: компанія звільняється від сплати податку на прибуток, якщо більше 50% її співробітників – люди з обмеженими можливостями.

Згідно класифікації Western NIS Enterprise Fund (WNISEF) [9], до «соціального підприємства» можна віднести таке, де не менше 50% працевлаштованих осіб належать до соціально вразливих

верств населення, постраждалих від збройних конфліктів, тощо; частина чистого прибутку спрямовується на вирішення соціальних проблем суспільства (потреби дитячих будинків, допомога постраждалим від збройних конфліктів, тощо). Класифікація за цією методикою дозволяє отримати пільгове фінансування для соціального підприємства – юридичної особи від Ощадбанку [10].

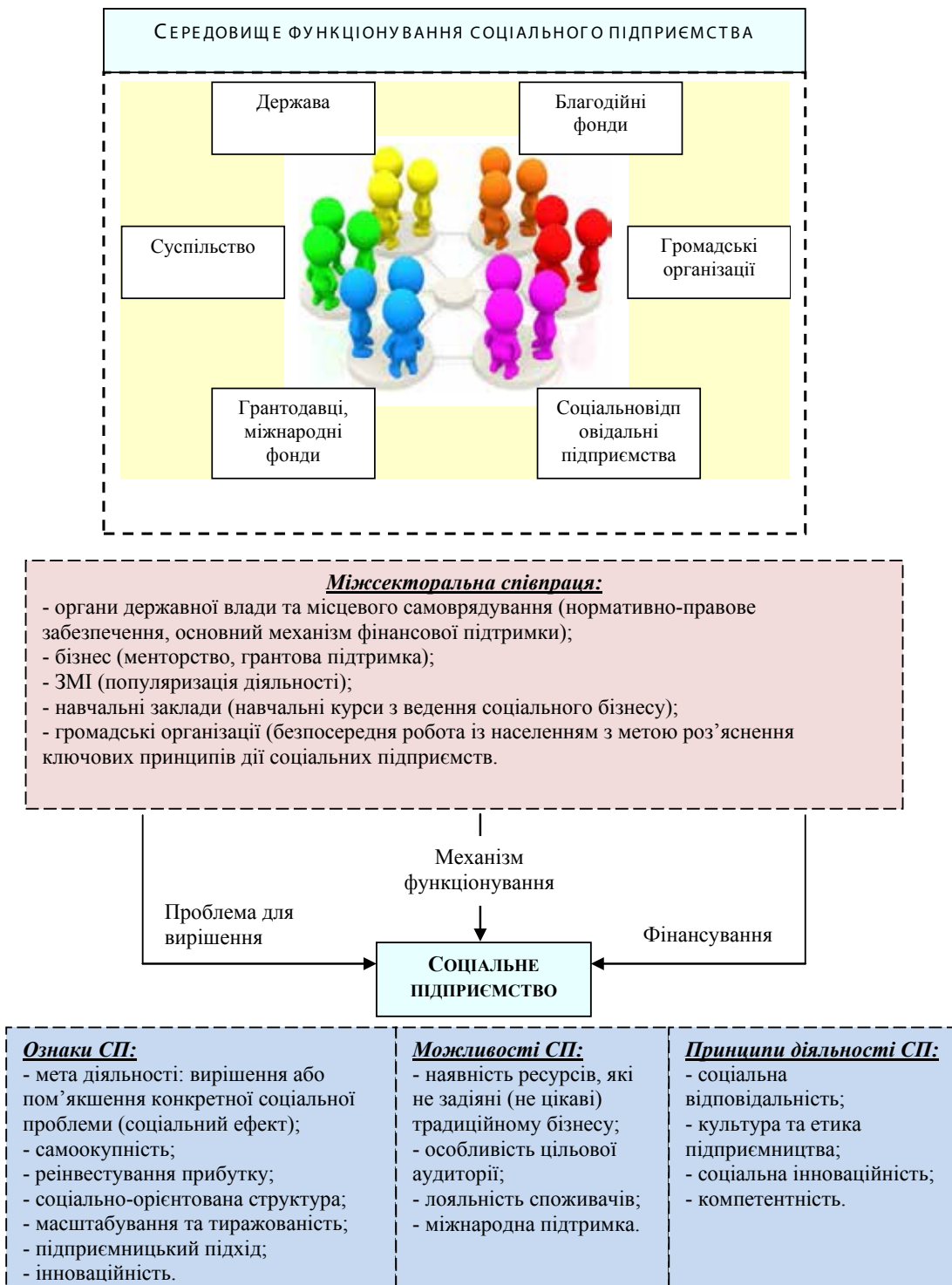

Рис. 3. Зовнішнє середовище гібридної бізнес-моделі «соціальне підприємництво»

Джерело: розроблено авторами

У програмі кредитування Ощадбанку вказано три умови, відповідно до яких підприємство може бути віднесено до соціального та отримати пільговий кредит на соціально підприємницьку діяльність: юридична особа, зареєстрована відповідно до чинного законодавства України та класифікована WNISEF, як «соціальне підприємство»; чистий дохід підприємства за останній календарний рік становить не більше 80 млн. грн; чітко прописана в офіційних документах клієнта соціальна мета його діяльності (механізм розподілу прибутку, де видно, скільки відсотків прибутку спрямовується на вирішення соціальних питань). Програма щодо надання пільгового фінансування фізичним особам – підприємцям, які також можуть бути суб'єктами соціального підприємництва, лише розробляється Ощадбанком та WNISEF.

На жаль, на даний момент, Україна має слабкі механізми розвитку та підтримки соціального підприємництва, що ускладнює можливості створення соціальних підприємств та становлення громадського суспільства.

Таким чином, соціальне підприємництво являє собою гібридну модель ведення бізнесу, яка має власні специфічні умови бізнес-середовища та відносин зі стейкхолдерами (рис. 3).

Як і розвиток малого та середнього бізнесу, соціальне підприємництво сприятиме появі нових суб'єктів господарювання та новостворених робочих місць на них, зростанню рівнів доходів населення, його купівельній спроможності, скороченню чисельності бідних та безробітних, збільшенню ВВП та ВРП, зменшенню видатків з бюджетів всіх рівнів та позабюджетних фондів та, навпаки, зростання податкових та соціальних надходжень, збільшенню кадрового потенціалу. У той же час соціальне підприємництво сприяє прогресивній зміні структури економічно активного населення в бік збільшення питомої ваги зайнятих економічною діяльністю, позитивну динамічну зміну чисельності економічно активного населення в цілому, шляхом зменшення економічно неактивного, адже СП передбачає працевлаштування людей з обмеженими можливостями та тих, хто належить до маргінальних груп, сприяє їх інклюзії в суспільство та знижує соціальну напругу й негативний вплив на екологію. У наведеному способі виявляється соціальний та економічний ефект соціального підприємництва.

Звичайно, розвиток підприємництва в цілому передбачає венчурне підприємництво як інноваційний його вияв, але в СП роль інновацій піднімається на більш високий рівень, адже передбачається вирішення нової соціальної проблеми, якої не існувало, та, рішення якої відсутнє, або вирішення наявних проблем суспільства інноваційними способами, інакше діяльність не буде вдалою. Крім того, СП спрямовано на вирішення проблем енерго- та ресурсозбереження як базису

сталого розвитку суспільства, що передбачає впровадження інноваційних розробок.

Ефект масштабу є обов'язковою умовою соціального підприємництва та виявляється як через надходження досвіду на нові території та сфери, так і через розробку нових способів та інструментів вирішення соціальних проблем на основі вже існуючих, які поширюються в подальшому.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, сучасний етап розвитку економіки вимагає впровадження соціальноорієнтованих моделей бізнес-структур, які керовані принципами сталого розвитку, і соціальне підприємництво є одним із прогресивних інструментів забезпечення сестейновості, позитивного впливу на економічні процеси через охоплення інтересів бізнесу, соціуму, інноваційного ефекту та їх масштабованості.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Смачило В.В., Халіна В.Ю. Теоретичні аспекти сестейнового розвитку: екологічна та соціальна відповідальність бізнесу // Економічний форум. – №2. – 2016. – С. 77-81.
2. Сіренко Н.М., Лункіна Т.І. Соціальне підприємництво в Україні: основні аспекти // Сталий розвиток економіки. – №1. – 2016. – С. 5-10.
3. Березяк І. І. Зарубіжний досвід та вітчизняні реалії становлення соціального підприємництва / І. І. Березяк // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол.: І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янчук. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. – Випуск 25. – С. 31–36.
4. Смачило В. В., Скрипка І. А. Роль держави у розвитку соціального підприємництва: європейський досвід / В. В. Смачило, І. А. Скрипка // Економіко-правові аспекти державно-приватного партнерства в умовах децентралізації економіки України: матеріали Всеукр. наук.-практ.інтернет-конф. молодих учених і студ., Харків, 1-28 лютого 2017 р. / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – С. 21-23.
5. Richardson M. Social Enterprise: Lessons learned from the UK // Доповідь на II Всеукраїнському форумі соціальних підприємців. Київ, 16.11.2016.
6. Социальное предпринимательство в Германии // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.rfwiki.org/wiki>
7. Соціальне підприємництво – неоцінена необхідність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua>
8. Сотула О. В. Соціальне підприємництво як інноваційна модель розвитку економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua>
9. Офіційний сайт WNISEF [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wnisef.org/ua>.
10. Офіційний сайт Ощадбанк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oschadbank.ua/ua/business/loans/socializing>.

REFERENCES:

1. Smachylo V.V., Khalina V.Yu. Teoretychni aspekty sesteinovoho rozvytku: ekolohichna ta sotsialna vidpovidalnist biznesu // Ekonomichnyi forum. – #2. – 2016. – S. 77-81.
2. Sirenko N.M., Lunkina T.I. Sotsialne pidpriemnytstvo v Ukraini: osnovni aspekty // Stalyi rozvytok ekonomiky. – #1. – 2016. – S. 5-10.
3. Bereziak I. I. Zarubizhnyi dosvid ta vitchyzniani realii stanovlennia sotsialnoho pidpriemnytstva / I. I. Bereziak // Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriia «Ekonomika»: zbirnyk naukovykh prats / red. kol. : I. D. Pasichnyk, O. I. Demianchuk. – Ostroh: Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia», 2014. – Vypusk 25. – S. 31–36.
4. Smachylo V. V., Skrypka I. A. Rol derzhavy u rozvytku sotsialnoho pidpriemnytstva: yevropeyskyi dosvid / V. V. Smachylo, I. A. Skrypka // Ekonomiko-pravovi aspekty derzhavno-privatnoho partnerstva v umovakh detsentralizatsii ekonomiky Ukrainy : materialy Vseukr. nauk.-prakt. internet-konf. molodykh uchenykh i stud., Kharkiv, 1-28 liutoho 2017 r. / Kharkiv. nats. un-t misk. hosp-va im. O. M. Beketova. – Kharkiv : KhNUMHim. O. M. Beketova, 2017. – S. 21-23.
5. Richardson M. Social Enterprise: Lessons learned from the UK // Dopovid na II Vseukrainskomu forumi sotsialnykh pidpriemstv. Kyiv, 16.11.2016.
6. Sotsyalnoe predprynimatelstvo v Hermanyy // [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ru.rfwiki.org/wiki>
7. Sotsialne pidpriemnytstvo – neotsinena neobkhidnist [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://gazeta.dt.ua>
8. Sotula O. V. Sotsialne pidpriemnytstvo yak innovatsiina model rozvytku ekonomiky [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua>
9. Ofitsiinyi sait WNISEF [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.wnisef.org/ua>
10. Ofitsiinyi sait Oshchadbank [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.oschadbank.ua/ua/business/loans/socializing>

Smachylo V.V.

Candidate of Economic Sciences,
Professor at Department of Economics
Kharkiv National University of Construction and Architecture

Khalina V.Yu.

Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of Economics
Kharkiv National University of Construction and Architecture

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP AS INTEGRATIVE TOOL FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINE: EUROPEAN EXPERIENCE

Detailed research of the essence of social entrepreneurship, its models, and comparative analysis of European experience is carried out in this paper. It is established that social entrepreneurship is unconditional and logical tools of sustainable development of ecosystems of all levels. Author's view on home-grown business model of social entrepreneurship is presented.

Evolutionary processes in society have generated a new kind of business – social entrepreneurship, the aims of which fully meet the aims of sustainable development. Triune concept of sustainable development implies the unity of social, economic and ecological systems. The combination of these specific components defines a certain model of system development. Thus, a combination of natural and artificial systems (economic and ecological systems) provides a great opportunity for economic development and, at the same time, has had a devastating impact on the ecosystem. The complex of the three components provides the grounds for further development of systems based on sustainability. Thus, the system sustainability (i.e. the formation of an integrated system that determines sustained reproduction of transformation processes with the purpose of sustainable development of the main productive factors (including material basis, intangible assets and people), and methods of management) gives reason to believe that forthcoming relationships within the economic system will acquire the signs of harmonization and balance.

Social entrepreneurship should be increasingly considered as a social component of sustainable development, because the activity of these business structures focus on overcoming crucial social problems.

Social entrepreneurship is more developed in Europe than in Ukraine, and there exists some experience now in state support of this scope of activity, defining its priority. Social entrepreneurship is growing dynamically in European countries, solving the problem of unemployment, social protection and social inclusion. It has a variety of business models and substantial state support.

Business models of social enterprise are considered by the authors as a hybrid business model, which has its own specific conditions of the business environment and relations with stakeholders.

Thus, at the current stage of economic development, there is a need to introduce socially oriented models of business structures that focus on sustainable development, and social entrepreneurship is one of the advanced tools in order to provide sustainability, positive influence on economic processes through coverage of the interests of business, society, innovative effects and their scalability.